

Borsos Béla

A SZIVÁRVÁNY- KÍGYÓ TOJÁSA

Huszas éveiben Bill Mollison egyike volt azoknak az ausztráliai favágóknak, akik megélhetésüket keresve estek neki Tasmánia érintetlen, buja szubtrópusi esőerdőinek és belőlük nagy darabokat kihalásig tarolták le a Föld egyik leggazdagabb vegetációját. Hamar átértette e pusztítás hiábavalóságát és lázadni készült. Ám ahelyett, hogy a környezetvédelmi mozgalom ellenkező, tagadó álláspontját követte volna, úgy érezte inkább pozitív megközelítésre lenne szükség. Valami olyasmire, ami szükségletenné teszi az erdő eltörlését a föld színéről, ugyanakkor mégis képes kielégíteni az egyre szaporodó emberiség növekvő igényeit. Hosszú évekre elvonult a világtól egy farmra, ahol különféle telepítési módszerekkel kísérletezett. Később, negyvenes éveiben fogott hozzá a szisztematikus tanuláshoz a tasmániai egyetemen. És a hetvenes évekre készen állt a válasszal korunk nagy kihívására. Válaszát az angol "permanent agriculture" (állandó mezőgazdaság) kifejezés rövidítésével "Permaculture" rendszernek nevezte el.

A Permaculture rendszer (magyarul permakultúra) azóta az összes világrészt meghódította és egyre több országban vannak követői. Egy igen következetes, természeti elvekre épülő tervezési rendszerrel van szó, amely már régen meghaladta a kiindulási alapjául szolgáló farmgazdaságok körét és az élet szintén minden területén alkalmazható a településtervezéstől az alternatív pénzrendszeréig. Tulajdonképpen nem más, mint gyakorlatba ültetése az utóbbi két évtizedben kikristályosodott ökológiai világszemléletnek, amely egyrészt a hagyományos társadalmak valamint a primitívnek mondott törzsi társadalmak szabályozó elveinek újrafelfedezése, másrészt az ipari forradalom teremtette egyenes vonalú, exponenciális ütemben robbanó anyagi kultúra szükséges ellenhatása. Filozófiai alapját az a felismerés adja, hogy a világegyetemben a ciklikus, periodikus és a lineáris, egyenes vonalú mozgás kölcsönösen egymást kiegészítve létezik, erre épül a csillagrendszerektől kezdve az életen át minden rendszer működése. Hosszú távon fenntartható, kiegyensúlyozott és szabályozott működésű emberi társadalom is csak úgy hozható létre tehát, ha a két elv egymást nem elnyomva, hanem kiegészítve (komplementárisan) érvényesül.

A permakultúra tudatosan megtervezett és fenntartott, mezőgazdasági célokra (élelmiszer-termelés, ipari alapanyag előállítás, emberi létfeltételek teremtése, stb.) felhasználható mesterséges ökoszisztéma, mely azonban a természete-

tes élő rendszerek változatosságával, stabilitásával és rugalmasságával rendelkezik. Abból a felismerésből indul ki, hogy kellően megtervezett rendszerben a természet maga elvégzi a munka nehezét és a rendszer produktivitása így sokkal nagyobb, mint külső beavatkozások sorozata esetén, amelyek szükségszerűen mind energia-bevitellel járnak. Ha táj és ember harmonikus egymásbaépülését sikerül megteremtünk, az előbbi időtlen időkig képes az utóbbiak anyagi és nem anyagi igényeit kielégíteni. Márpedig az igények kielégítettsége nélkül stabil társadalmi rend sem képzelhető el. Azáltal tehát, hogy a permakultúra olyan mintába rendezetten gyűjt össze koncepcionális, anyagi és stratégiai megoldásokat, mely minden élet- és létformának egyaránt javára válik, egyúttal képes az emberi társadalom minden aspektusára kihatást gyakorolni. Radikalizmusa meglepő, de következetes: betevő falatot ígér a világ szegényeinek és az államtól való függőségük csökkentését az iparilag fejlett országok polgárainak. Végső célja a hatalomból kivetettek felfegyverzése és a sokmillió fajú világának megteremtése, amelyek a bioszférát jelenleg fenyegető nemzetállamokat fogják helyettesíteni.

A tervezés alapelvei

Az ausztrál bennszülöttek eredetmondája szerint a földet a Szivárványkígyó alakította olyanná, mint amilyennek ma látjuk. Nagy munkája után egy vízzel telt mélyedésbe húzódott, hogy kipihenje a fáradságát. Az állatok és az emberek azóta is óvatosan járnak ezeken a helyeken, különösen, ha látják, hogy a kígyó ott feszül az égen, két ilyen vízzel telt mélyedés között. A teste által alkotott tojás az élet tojása, amely nem keletkezik és nem múlik el, csak benne és általa létezhet élet. A permakultúra tervezési elvei hasonló óvatossággal nyúlnak az élő rendszerekhez, mint ahogy a bennszülöttek közelítenek a víztartalmú mélyedéshez.

A létező élő rendszerek a világegyetem dualizmusa értelmében nem csupán versengés, hanem együttműködés alapján tartják fenn magukat. Ez utóbbi bolygónkon a legalapvetőbb jellemzőjük, a verseny csak ezen belül érvényesülhet. Ezért az egyetlen etikus magatartás az, ha felelősséget viselünk saját és utódaink sorsáért. Ebből következően három fő teendőnk van:

1. Óvni a Földet. Ez a feltétele, hogy az evolúció ne álljon meg.
2. Óvni az embereket. Ez a feltétele, hogy minden ember kielégíthesse alapvető szükségleteit.
3. A fogyasztás és a népesség korlátozása. A rendelkezésünkre álló forrásokat csak így tudjuk a fenti elvek kiteljesítésére használni.

A megértés kötelessége:

Az emberi társadalom létezésének alapfeltétele a felhasznált erőforrások megtérítése, visszaforgatása részben a fotoszintézis előmozdítása, másrészt a felhasznált anyagoknak a körforgásba visszajuttatása útján.

Természeti etika:

Minden még megmaradt őserdő védelmezése. Ezek ugyanis nem annyira egy evolúciós végpontot, hanem a legnagyobb produktívású, de dinamikusan változó rendszereket képeznek. A bennük uralkodó viszonyok visszaállítása a cél a letarolt, leegyszerűsített élőhelyeken is. Az emberi igények kielégítését a lehető legkisebb és nem a legnagyobb területen kell végezni.

Aki Bill Mollison valamelyik korai tervezésének színhelyén, egy kellően beállított permakultúra farmon sétál, konvencionális szcmmel igen elhanyagoltnak, rendetlennek, sőt, piszkosnak fogja találni. Am valójában ez a látszólagos rendtelenség nagyon pontos, gondos tervezettség eredménye, amely szinte önmagát tartja fenn, minimális ráfordítással. Rossz nyelvek szerint a rendszer a lusta gazda módszere, olyan kevés energiát igényel. Csakhogy egy-egy "rendetlen" kert akár több száz, gondosan és nagy tudással összeválogatott faj együttműködésének eredménye. Mikként az a fenti alapelvekből kiderül, a mezőgazdaság hagyományosan egyházi sztyeppvegetációra, azaz a pázsítúvekből kinemesített gabonafélékre alapozott termelési rendjét itt a lehető legtöbb helyen diverz, sokoldalú felhasználás váltja fel, amelyben legnagyobb szerepet az évelők, azok között is a fák, valamint változatos állatpopuláció játsszák. Már itt is érvényesül a legfontosabb gyakorlati szabály, hogy minden egyes elem több funkciót kell ellásson: a szabadon legelő tyúkok, libák nem csupán tojást szolgáltatnak, de egyúttal a gyomtalánítást is elvégzik, stb. A rendszer radikalizmusát jellemzi, hogy művelői szerint a hibát az újkókor embere követte el, amikor gyűjtögetésről áttért szántóvetésre, és ennek érdekében kiirtotta maga körül az erdőt, amely pedig megfelelő irányítás mellett egységnyi területen a gabonaföld sokszorosának megfelelő szervesanyagot képes előállítani. Legújabb korunkban pedig minden eddigit meghaladó módon pusztítjuk még ezeket a mesterséges ökoszisztémákat is, miket a hagyományos gazdálkodás teremtett. Mollison szerint a modern ipari mezőgazdaság tulajdonképpen a második világháború folytatása kémiai fegyverekkel.

A tervezés módszerei

A tervezés nem más, mint az elemek előnyös összeállítása és köztük megfelelő funkcionális kapcsolatok megteremtése. Egy adott területen, a helyzet függvényében a következő tényezők játszanak közre:

1. Geográfiai komponensek: víz, föld, táj, klíma, növényzet
2. Társadalmi komponensek: szabályozórendszerek, emberek, kultúra, gazdasági és pénzügyi feltételek
3. Energiakomponensek: technológiák, szerkezetek, források, kapcsolatok
4. Absztrakt komponensek: időzítés, adatok, etika

Az alapelv itt is érvényes: minden komponens sokoldalúan kell működjön, ugyanakkor minden

funkciót egyszerre több komponens is el kell lásson. Ezáltal nő a rendszer stabilitása és rugalmassága. A stratégiai elem lehetővé teszi, hogy a tervezéshez a három térbeli dimenzióon túl az időt is hozzákapcsoljuk. Mindezen elemeket olyan módon kell egymással kapcsolatba hozni (és olyan sorrendben), hogy azok lehetőség szerint önszabályozó rendszerré álljanak össze. Ebben nagy segítségre lehet a permakultúra tervezés arany szabálya: gondos, mérlegeiő és tartós megfigyelés a helyszínen.

A megfigyelés többféle módon, más-más aspektust szem előtt tartva is végezhető: 1. Nem szelektív, gyermeki rácsodálkozás. 2. Tematikus megközelítés, mely egy meghatározott szelre, például a vízviszonyokra vagy a természetes regeneráció ütemére koncentráll. 3. Instrumentális módszer, amely számszerű, mérhető adatokkal foglalkozik, és 4. Kísérleti, holisztikus megközelítés, mikor minden érzékünket és összes ismeretünket latba vetve igyekszünk az adott terület minden jellegzetességét azonos időben megtapasztalni.

Zónák és szektorok

Egy adott terület tervezésénél segítséget nyújt az absztrakció is. Minden emberi települést zónákra és szektorokra lehet osztani, amelyek az emberi jelenléthez való viszonyt tükrözik. A zónákat leginkább koncentrikus körök gyanánt kell elképzelni, amelyek tényleges határai természetesen a hely morfológiájától és egyéb tényezőktől nagyban függhetnek. Meghatározásokban helyben adott energiaformák felhasználásának leggazdaságosabb módja a döntő. Ilyen energiaforma vagyunk elsősorban mi magunk, emberek, akik ebben a rendszerben élnek. Ezenkívül a gépek, a melléktermékek ("hulladékok"), üzemanyagok tartoznak ide. Mindezek igénybevétele akkor a leghatékonyabb, ha átvitelük távolsága a minimálisra csökken. Ezért alapszabály, hogy az energiát lehetőleg az életter közepén, a nulladik zónában kell koncentrálni, mert innen érhető el a legtávolabbi pont a legkönnyebben.

A nulladik zónában tehát maga a ház, nagyobb egységeknél a tanyaközpont, falu vagy város található. Az épületek tervezésénél is előnyös minél több élő elem beletervezése a koncepcióba, mint amilyen a rádtető, vagy éppen fűthető, üvegház, télikert, sövények és lugások, melyek nem csupán esztétikai, mezőgazdasági funkciót töltenek be, hanem szerves részei az épület szerkezetének. Ezzel maximalizálni lehet a helyben rendelkezésre álló energia felhasználását és minimalizálni a külső energiaigényt, ami minden ökológiai építészeti megoldás fő törekvése.

Az egyes zóna a ház (falu) közvetlen környéke. Ide olyan dolgokat kell tervezni, melyek sűrű látogatást, emberi ellenőrzést igényelnek, nagy az energiaigényük (pl. zöldségeskert, tyúkudvar, stb.). A kettes zóna a közepes igényű elemek elhelyezésére szolgál, mint amilyen egy

gyümölcsös. A harmadik zónába kerül és jelentőségében erősen csökken a hagyományos fő termények előállítására szolgáló szántó, legelő és egyéb, művelés alá vont terület. A negyedik zóna olyan, mintha szabad erdő volna, valójában azonban kezelt, de szabad ökoszisztéma jellegű területről van szó, amely az erdőséggel határos. Végül az ötödik zóna az, amely semmilyen emberi beavatkozásnak nincs kitéve, és amely referenciaterületként is szolgál az adott terület természetes élő rendszerének megfigyeléséhez.

Ahogy változnak a zónák, úgy változik egyes elemek viszonya és kapcsolata bennük. Minden zónában lehet és kell is legyen (a például, ám míg a házunkban legfeljebb törpefák nőnek, a kertben gyümölcsök, a legelőn akác, az erdő szélén és az erdőben pedig diófa vagy tölgy, amelynek termését elegendő évente egyszer leszedni. Ugyanígy a vízellátás a nulladik zónában rafinált többkörös rendszerekkel és löbb módszer kombinációjával oldható meg, a középső zónákban különféle vízrendezési módszerekkel, mikrogátákkal, barázdákkal, víztárolókkal, míg a külső zónákban teljesen a természetes körforgásra hagyatkozva, a talaj nedveségtartalma, folyóvizet és a talajvizet felhasználva jön létre.

A szektorok ezzel szemben kevésbé általánosítható, az adott területhez jobban kötött beosztás részei, amely nagyjából radikálisan, az égtájaknak megfelelően jön létre és a területen átáramló energiaviszonyokat tükrözi: a fény, a nap, a szél, felszíni, felszínalatti vizek, esetleg (szárazság esetén) tűz. A szektorok tehát abban segítik a tervezőt, hogy az átáramló energia pozitív és negatív vonásait egyaránt kiaknázza: védő sövény kerüljön az uralkodó szélirány elé, de növekvő magasságú növények alkotta napcsapdával el lehessen kerülni pl. a talajmenti fagyokat. Jellemző módon nem csupán a mechanisztikus világképből adódó energiát veszi figyelembe, hanem szektorokba osztja az olyan, nem anyagi jellegű tényezőket is, mint a klímát, valamint nehezebben mérhető, többtényezős jellemzőket, mint a helyi mikroklima vagy a vadvilág. Ugyanígy nagyon fontos a természetes domborzat, lejtők, emelkedők, tájolás figyelembevétele, melyeknél a cél az, hogy a legkisebb változtatással a legnagyobb hasznot érjük el mind természeti, mind emberi szempontból (mint említettük, "természeti" a permakultúra szóhasználatában az élet elmozdítását jelentő: mennyiségi és minőségi gazdaságot, diverzitást, változatosságot és változékonyságot, egyúttal rugalmasságot és stabilitást).

Az élőlények együttese

A vulgárdarwinizmus és a felszínes biológia művelői számára a természet elsősorban "struggle for life", küzdelem a túlélésért. Az elfogulatlan szemlélő azonban sok más vonást is felfedez az élőlények együtteseiben. Ezek legfontosabbja, hogy meghatározott fajok ra-

gaszkodni látszanak egymáshoz, és háborítatlan előhelyükön rendszerint mindig együttesen fordulnak elő; mégpedig azért, mert kölcsönösen részesülnek az együttélés jótékony hatásaiból. Állatokra és növényekre egyaránt jellemző ez. Az ember tehát megfigyeléssel eljuthat oda, hogy ha jól időzíti a telepítést és képes négy dimenzióban gondolkodni, olyan élő rendszert tud létrehozni, amelyben a legfőbb erő nem a térbeli konfiguráció, hanem egy erőteljes interakció a résztvevő összes elem között. Ezáltal az adott terület energiaformáinak átalakítását hatékonysággal megnöveli és sokkal több élet fejlődik ki.

Az egyszerűbb követhetőség kedvéért érdemes központi elemeket kijelölni, amelyek aztán viszonyítási pontok lehetnek az együttesek kialakításánál. Vegyünk például egy gyümölcsöst. Itt emberi szempontból központi elem lehet egy almafa. Konvencionális módszerekkel ezt az almafát kiányéroznánk, metszenerünk, permeteznerünk, trágyáznánk, és iszonyú mennyiségű energiát fordítanánk rá, hogy az almán kívül semmi ne nőjön az almáskertben (esetleg fű, ha szerencsések vagyunk). Ha azonban nem vagyunk szerencsések, hanem türelmesek vagyunk, és elég hosszú ideig figyelünk rá fogunk jönni a következőkre: az almafa egészségi állapota és hozama egyaránt nőni fog, a mi munkánk, rápazarolt energiánk pedig csökkenni, ha:

- nem tisztán almást telepítünk, hanem az almafák közé elszórtan élő, fásszárú hüvelyes is (pl. akác vagy akácia).
- a fák lombkoronája által nem fedett területre nem fűvet, hanem valamilyen haszonnövényt vagy virágokat ültetünk.
- a fák alját egyáltalán nem tányérozzuk ki, hanem teleültetjük: lóherével, articsókával, nádalytövel, sarkantyúvirággal, vágóhagymával.

Ezzel létrejön egy igen produktív együttes, amely azon túl, hogy fölöslegessé tesz sok munkafázist, járulékos előnyökkel jár a mi számunkra is, hiszen virágunk, hagymánk van ugyanazon a területen. Egy idő után pedig felfedezzük, hogy a nádalytó is ehető és ízletes, csak már régen megfelledeztünk róla, a sarkantyúvirág pedig elriasztja a rovarkártevőket.

Az együtteshez az állatok éppúgy hozzátartoznak, mint a növények. A sertés például kiválóan hasznosítja a selejt gyümölcsöt. Akkor kell kihajtani, amikor az már lehullott a fáról. A csigákat és meztelencsigákat a gyümölcsösben legeltetett kacsákkal lehet féken tartani, a kacsákkal együtt nevelt kutyák pedig megvédnek a vadkártól, rókától.

Az együttesek összeállításánál nagy segítséget nyújthat ha az egyes fajok megfigyelt egymásrahatásáról mátrixábrázolást készítünk és ezeket összegezzük. Így igen sokszor kedvezőre fordíthatjuk a látszólag kedvezőtlen hatásokat is. Az almafa például diófa mellett nem érzi jól magát, eperfa közelében viszont igen. Ugyanakkor az eperfára a dió nincs rossz hatással. Ha tehát az alma mellé epret, amellé diót ültetünk, mindhárom faj jól jár. A hatás tovább növelhető, ha a dió és az eper közé akáciát

rakunk, mert akkor az eper-dió semleges hatást a dió-akácia és az eper-akácia jótékony hatás váltja fel és így az egész együttes megerősödik.

A tervezéskor azonban nem csak az együtteseket, hanem ezek geometriai viszonyait is figyelembe kell venni, valamint a geometria és a konfiguráció változását az időben: élő rendszerekről van szó, amelyek éves szukcessziós körben mozognak egyrészt, fokozatosan fejlődnek és bonyolódnak másrészt (ismét a körkörös és egyenes vonalú mozgás kombinációja). Egy lepusztult, kopár tájon a folyamatok bizonyos rend szerint haladnak, amelyet az ökológia tudománya jól ismer, de gyakorlati alkalmazására eddig nemigen került sor. A betelepülést a pionir fajok kezdik, amelyeknek növekedési és fejlődési erélye igen nagy, robbanásszerűen terjednek el. Az emberiség nagy része földművelést eddig jórészt pionir fajokra (a pázsitfűvek ilyenek) alapozta, mert a szántással újból és újból lepusztult, kopár tájat hozott létre. Itt igaz ugyan, hogy rövid idő alatt nagy terméseredmények érhetők el, ám csak a rendszer kimerítése révén. Másrészt miután minden évben nulláról kell kezdeni, a hozam-ráfordítás arány igen rossz.

Ha valóban hosszú távon fenntartható, stabil ökológiai rendszert akarunk létrehozni, az élőlénygyütteseket nem pionir fajokra, hanem főként az érett ökoszisztémákra jellemző növényzetre, kevert fa, cserje és lágyszárú együttesre kell építeni, melyben az állatok nem csak rossz határfokú energiaátalakítást jelentenek, hanem életműködésük melléktermékei révén a rendszer elválaszthatatlan részei. A növények és állatok szukcesszióját (egymáskövetését) pedig gondosan meg kell tervezni.

Leckék a természetből

Egy ilyen rövid cikk keretében természetesen nem lehet egy egész komplex tervezési rendszert leírni. Ezért az alábbiakban inkább csak ízelítőt szeretnénk adni a szerteágazó vetületekből, amelyre a permakultúra épít.

Minták, mintázatok:

Szó volt már róla, hogy az egyenes vonalú és körkörös mozgás kombinációja mennyire alap-eleme az univerzumnak. Ebből az is következik, hogy abszolút dolgok (mint amilyen az abszolút egyenes, a derékszög vagy a hiedelem, hogy bármit is meg tudunk mérni) csak a tervezőasztalon léteznek. A természeti jelenségek formákba és rendekbe sorolhatók, de ezek egyike sem abszolút. A kaoselmélet jól ismeri a zavarbaejtő matematikai paradoxonokat, mint amilyen például a határfelületek mérésének lehetetlensége. A határfelületek mindig két eltérő tulajdonságú közeg érintkezési pontján jönnek létre és ezért hihetetlenül aktívak. Néhány ügyes fogással a határfelületek megnövelhetők és ezzel kedvező hatás érhető el. Ha például egy tavat nem kerekre, hanem változatos alakúra tervezzük, a szárazföld és a víz határfelülete megnö-

és rajta sokkal több hasznos vízinövény képes megélni. A tájban minél több a határfelület (erdőszél, víz-száraz, szántó-füves rész levegő-víz, lép-nyíl viz, stb.) annál nagyobb változatosságot, fajgazdagságot és ökológiai fülkét (niche) találunk benne. Az anyagok mozgása jellegzetesen megváltozik a felületek mentén. Ha például tekintetbe vesszük a szél turbulenciáját, amit egy-egy érdősáv okoz, ez a jelenség is kihasználható.

Időjárás:

A klimatikus viszonyok nem feltétlenül csak mint negatív hatások jöhetnek szóba. Megfelelő tervezéssel (napcsapdák, üvegház, szélfogó sövény, spirális telepítés, a domborzati viszonyok kihasználása) aránylag kedvezőtlen adottságú helyen is csodát lehet produkálni. A klimatikus tényezők között meg kell említeni a csapadékot, a különféle sugárzási formákat (fény, hő, albedo, illetve az átalakult formák, mint amilyen a konvekció), a szelet és a domborzati hatásokat.

Fák:

A fás növényzet a permakultúra rendszerben azért játszik központi szerepet, mert felismerték, hogy szárazföldi viszonyok közt a fák az élő rendszerek azon részei, amelyek a legnagyobb közvetlen befolyással vannak az egész rendszer működésére, sőt az élettelen környezet formálását, módosítását is végzik. Noha látszólag a szél, a csapadék és a hőmérséklet van hatással a növényzetre, a fentiek valóságos aránya és viselkedése azonban korántsem független a növényzettől. Kölcsönös befolyásról van tehát szó, amely nem csupán földünk klímáját, de azon keresztül a bolygó egész viselkedését és tulajdonságait alakítja.

Víz:

A felszíni és felszín alatti vizek, az életet adó édesvíz, mindig is központi kérdése volt a termelési rendszereknek. Csakhogy míg a konvencionális beavatkozások a természetes folyamatokat figyelembe nem véve, technológiai szemlélettel történtek, elképzelhető olyan módszer is, amely figyelembe veszi a vizek természetes dinamikáját, sőt azt használja fel, amelytt, hogy új és azzal ellentétes munkát végeztetne vele (mint amilyen egy völgyzáró gát például). Kisméretű, helyi víztárolók, dús vízi ökoszisztémák, a talaj nedvességtartalmának megőrzése, a csapadék megfogása a növényzet és a talajfelszín kis átalakításának felhasználásával jellemzők a permakultúra megközelítésére. A víz ezekben a rendszerekben nem kerül ki a körforgásból, mint egy nagy gát mögött, hanem éppen ellenkezőleg: amelytt, hogy azonnal lerohanna a tengerbe magával sodorva nagy mennyiségű talajt (mint az árvízvédelmi töltések között teszi), a domborzat minden zugát kihasználva előbb azon a vidéken végez munkát, ahová érkezett.

Az ígéret

A permakultúra rendszer olyannak tűnhet, mintha csak egy mezőgazdasági rendszer volna. Am ha jobban meggondoljuk, egész civilizációnk a fotoszintézisen alapszik, amelynek a mezőgazdaság csupán egy – és nem is a legjobb – felhasználási módja. Ha a permakultúrában alkalmazott elveket és módszereket kiterjesztjük az élet minden területére, fenntartható társadalmi modellt ígér. Ausztráliában, Mollison szülőhazájában már működik egy olyan település, amely teljes egészében ezen elvek alapján jött létre. A Szovjetunióban nemrég állították fel a permakultúra intézetet, melynek célja – a többi országhoz hasonlóan – a tervezési módszerek tanításával a rendszer adaptálása az európai, ázsiai, amerikai viszonyokra. Itthon, minálunk Tápószelén, az Agrobotanikai Központban szervezik az első permakultúra tanfolyamot idén augusztusban. Azoknak, akiknek nem jutott farmgazdaság vagy óserdő, biztatásul csak annyit: megalkotója szerint a módszerrel egy newyorki lakóház tizedik emeletén egy két négyzetméteres erkélyen is megtermelhető egy fő éves élelmiszerszükségletének egynegyede-egyötöde.

HÍREK

A VELENCEI BIENNÁLÉ építészeti anyagára vonatkozó legutóbbi közlésünk pontatlan volt. Csete György és Makovecz Imre szakmai irányításával a magyarországi szerves építészet egész területének bemutatkozására kerül sor ez év őszén.

A TAVASZI GÁLOSFAI találkozó anyaga a falu- és közösségfejlesztés gyakorlati munkájának bemutatásával együtt 1991/3. számunk témája lesz.

A JÓZSEFVÁROS rehabilitációjával kapcsolatos, múlt számunkban elkezdett interjúsorozatunkat a Kónya Kálmán úrral folytatott beszélgetés közléseivel következő számunkban folytatjuk.

KÓS ANDRÁS szobrászművész gyűjteményes kiállítása volt látható Szentendrén a Ferenczy Múzeumban. A Művész kolozsvári kiállításának katalógusából idézünk:

Részlet Kós András "Férlképms" című szobrjáról. A Magyar Építészeti Múzeum tulajdona (Gerde János felvétele)

Hajthatatlan stílus-akarással fokozatosan válik urává a csakis reá jellemző plasztika nyelvezetnek, amelyet kivételes, már-már asketikus, de annál sokatmondóbb egyszerűség jellemez. A megfogás módjával, a fa csiszolásával, néha zseni szeszével dúsitott kárpási eszközei jó erakkal önkésít, állandó kapcsolatot teremtve ember kultúrájánk archaikus mélyrétegeivel. Erdményként művet a maguk természetességében ágyazódnak be a nyugalom és méltóságátudat időhöz nem kötött közegbe. Az ünnepet sugalmazó szobor-lelek, oszlószzerű, támaszkodó, vagy szabadon álló noalakok jelentése – amelyek olykor jól átgondolt koncepcióra szertü részesei a természet ismétlődő ujulásához kötött termékenység-gondolat szent szertartásának – valójában nem más, mint az élet és az emberi szépség magasztalása.

Előnnük egy, a művészre jellemző sajátos kanon: E szerint – egyszerű – létszólag valamely meglentelt rendbe kényszerített függőlegesekkel, frontáhs beállításokkal, szigorú megépíttséggel van dolgunk, amit csak alig bont meg egy-egy mélyértelműen szimbolikus mozdulat, vagy a törzsek alig érezhető elfordulása; másrészt viszont – ha konvenciókat félretéve, elmélyültebben közelítünk – az említt jözsanságra rácsfolva, a szobor-alakokkal lappangó feszültség, áramló deforma, ártatlan tisztaság sugárzik.

1989. február

ChGeorge Vida